

Prevajalec je ruske in slovenske frazeološke strukture dobro zaděl in jih v slovenskem prevodu izvrstno izrazil. Ta bežni pregled rusko-slovenske frazeološke primerjave dokazuje med drugim tudi to, da je potrebno za snujoči se slovenski frazeološki slovar pregledati tudi prevodna dela vidnejših slovenskih prevajalcev.

РЕЗЮМЕ

ФРАЗЕОЛОГИЯ "ПОДНЯТОЙ ЦЕЛИНЫ" В ПОДЛИННИКЕ И СЛОВЕНСКОМ ПЕРЕВОДЕ

В статье речь идет о том, какие фразеологизмы бывают в подлиннике "Поднятой целины" М. А. Шолохова и в словенском переводе Янко Модра. Здесь имеются в виду три приема: а/ анализ фразеологических словосочетаний – аналогов /эквивалентов/ в обоих языках, б/ анализ фразеологических словосочетаний в русском языке и в словенском языке: в русском языке фразеологизмы выступают, т. е. они присутствуют только в подлиннике, и они не переводятся – переводятся только с помощью лексических средств – преимущественно они фонетические слова, и в/ анализ фразеологических словосочетаний, которые присутствуют в языке перевода и которых нет в исходном языке, т. е. свободные словосочетания передаются на фразеологическом уровне. Сравнивая оба языка, можно сказать, что переводчик отлично владеет словенским и русским языками, т. е. словенской и русской фразеологией. Русские УСЧ было бы возможно и стилистически охарактеризовать, потому что существуют фразеологические словари русского языка – между тем как это почти невозможно сделать для словенского языка, ведь фразеологического словаря пока еще нет. Автор этой статьи почти сам установил, какие словенские словосочетания бывают фразеологизмами.

Alojz Jembrih

Filozofska fakulteta v Ljubljani

UDK 929 Kalenić V.

ZNANSTVENO IN STROKOVNO DELO VATROSLAVA KALENIĆA

V jugoslavistiki je bilo ime Vatroslava Kalenića prisotno več kot dvajset let. Kot profesor in doktor filoloških znanosti zavzema pomembno mesto v zgodovini slavistike na ljubljanski Univerzi, kjer je delal na Oddelku za slovanske jezike in književnosti kot profesor srbohrvatskega jezika do nenadne smrti 22. avgusta 1981.

Vatroslav Kalenić se je rodil 30. julija 1930 v Zagrebu, kjer je leta 1949 maturiral na klasični gimnaziji in se jeseni istega leta vpisal na slavistiko na zagrebški Filozofski fakulteti. Diplomiral je leta 1955 iz hrvatskosrbskega in slovenskega jezika in jugoslovanskih književnosti kot glavnega predmeta ter iz ruskega in angleškega jezika kot tujih jezikov. Po odsluženju vojaškega roka se je leta 1956 zaposlil kot urednik »Narodnih novin«, uradnega lista SRH v Zagrebu, kjer je delal do maja 1957, ko je bil izvoljen za lektorja hrvatskosrbskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Doktoriral je na zagrebški Filozofski fakulteti l. 1965 s tezo iz lingvostilistike: *Jezik in umetniški izraz Avgusta Šenoa*.¹

¹ Do danes je ostalo v rokopisu, en izvod je v Vseučiliški in nacionalni biblioteki v Zagrebu, eden v knjižnici Oddelka za slovanske jezike in književnosti FF v Ljubljani. Vsi, ki so se po Kaleniću ukvarjali s proučevanjem Šenoovega jezika, poudarjajo, da bi bilo »koristno, če bi se Kalenićeva disertacija nazadnje objavila, da bi bila dostopna širši bralski in znanstveni javnosti«. To poudarjamo tudi mi danes in predlagamo, da se čimprej poišče način za uredničenje te zamisli. To bi moralo biti v interesu vsaj dveh slavističnih stolic, ljubljanske in zagrebške!

Po prihodu v Ljubljano je poleg svojih lektorskih obveznosti prevedel iz slovenščine v hsj večje število razprav, študij, člankov, referatov, ocen in okrog trideset celovečernih filmov. S predavanji je sodeloval na RTV Ljubljana (*O jeziku strokovnega in umetnostnega besedila, Stvarnost in jezikoslovnost srbohrvaščine*). Sodeloval je v slavističnem aktivu srednješolskih profesorjev v Ljubljani, pri Zavodu za šolstvo, Društvu prevajalcev Slovenije, Državni založbi Slovenije in Raziskovalni skupnosti Slovenije. Na Pedagoški akademiji v Mariboru je dve leti predaval sodobni hs/sh jezik.

Kot lektor z doktoratom je nadaljeval s pedagoško-strokovnim in znanstvenoraziskovalnim delom. Leta 1972 je bil izvoljen za docenta hs/shj. Specifična fiziognomija in organizacija študija na katedri, ki jo je vodil, je usmerila Kalenićevo delo v štiri osnovne smeri: a) predavanja, vaje in seminarji znanstvenega tipa, zasnovani predvsem na kontrastivni metodi povezovanja slovenskega in hrvačkosrbskega jezika; b) predavanja iz praktične stilistike z osnovami lingvostilistike, temelječimi na primerih književnega diskurza; c) strokovna predavanja, vaje predavateljsko-lektorskega tipa kot prehod v lektorat; d) lektorat sodobnega knjižnega hs/shj, ki je obsegal direktno in konverzacijsko metodo.

Ob omenjenem delu je Kalenić sodeloval s predavanji na seminarjih za tuje slaviste: Ljubljana (1968, 1970), Zadar–Sarajevo (1975), Dubrovnik (1975, 1976) in Beograd (1981). Ta mnogostranska dejavnost priča o V. Kaleniću kot predavatelju, recenzentu, svetovalcu, souredniku (od 1970 do 1980 sourednik Slavistične revije), organizatorju (od 1970 do 1980 predstojnik katedre za srbohrvaški jezik s književnostmi), prevajalcu (strokovnih, znanstvenih in leposlovnih del: I. Cankar, M. Kranjec, E. Kocbek, E. Fritz itd.).

Zaradi omejenega prostora se bomo zadržali samo ob izrazito pedagoško-znanstvenem profilu profesorja V. Kalenića.

Znanstveni opus V. Kalenića je usmerjen predvsem v raziskovanje jezikovnega izraza v književnih besedilih, v način, kako se jezik realizira v večplastnosti in mnogovrstnih prvinah književnega umetniškega dela, nato v določitev in ožjo klasifikacijo primarnih in sekundarnih funkcij posameznih virtualnih kategorij hs/sh jezika. Tako je V. Kalenić z delom svojega znanstvenega opusa stopil v vrste najvidnejših lingvostilistov hs/sh jezika. O vsem tem nas prepriča njegovo najpomembnejše znanstveno delo, omenjena disertacija, pa tudi številna druga dela z lingvostilistično problematiko. Monografija *Jezik i umjetnički izraz Augusta Šenoae* je vir za proučevanje strukture Šenoovega jezika, pa tudi za analizo funkcionalnih vrednosti jezikovnega gradiva v njegovih stilskih razmerjih, mimo katerega ne moremo. Kalenić je nekoč upravičeno poudaril, da je »največja in najtežja naloga hrvatske lingvostilistike pisanje monografij o posameznih najpomembnejših hrvatskih pisateljih. Zaradi posebnega načina raziskovanja jezikovnega izraza posameznega pisatelja je monografija najprimernejši način, da pridemo do zanesljivih in preverjenih podatkov o tem, kako funkcionira jezik v delih nekega pisatelja«. ² To je Kalenić tudi dejansko potrdil s svojo disertacijo, kajti Šenoa je »vplival ne samo na svoje sodobnike . . . glede na književnost, ampak tudi glede na usmeritev medija te književnosti: jezika, zato je njegov pojav 'do danes edinstven in neponovljiv'«. Lingvostilist se bo strinjal s Kalenićem, da je Šenoa kot pravi »ustvarjalec književne besede izredno senzibilen za integralno in harmonično enotnost besede in stavka, za jezikovne prelive tako v njihovem lingvističnem kot funkcionalnem smislu«.

Na podlagi Kalenićevega temeljitega znanstvenega dela na področju lingvostilistike mu je Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu v sedemdesetih letih zaupala izdelavo *Načrta stilistike jezika hrvatske književnosti*, na podlagi katerega naj bi se izdelala stilistika kot integralni del znanstvene slovnice sodobnega hs/sh jezika. Ko je pri-

² V. Kalenić, Lingvostilističko proučevanja hrvatskoga jezika, Jezik XIX. 2-3, Zagreb 1971-72, 49-63.

pravljaj *Načrt stilistike*, je imel Kalenič za seboj izkušnjo v pisanju lingvostilistične monografije in je vedel, da ta »omogoča tako vertikalno kot horizontalno raziskovanje, omogoča pa tudi zelo podrobne analize, ki so sicer pri drugih oblikah raziskovanja nedostopne.«^{2a} Ta načrt je do danes ostal torzo; to bi bila stilistika jezika novejšje hrvatske književnosti za opisom in popisom inventarja stilotvornih prvin na vseh izraznih ravnanjih. Po *leg Načrta* je izdelal tudi *Delovni popis virov za stilistiko jezika hrvatske književnosti*. Čeprav sta bila oba rokopisa, *Načrt in Popis virov*, komisijsko sprejeta, je treba z obžalovanjem ugotoviti, da se Kaleničevo delo ni znašlo v obliki knjige v rokah javnosti. Da bi bilo deli zares treba objaviti, potrjuje dejstvo, da sta bili pred kratkim objavljeni dve obsežni knjigi, ki sta bili vključeni v projekt JAZU prav tako kot Kaleničev *Načrt stilistike*; to sta Katičičeva *Sintaksa* in Babičeva *Tvorba riječi*. Oboje je izdala JAZU (1986). Ali se je na Kaleničevo delo pozabilo ali pa bo vendarle v doglednem času izšlo, je vprašanje, na katero bo odgovoril čas, ali...?

V. Kalenič ni samo telesno, ampak tudi duhovno izšel iz ožje domovine – Zagreba. To je bil zagrebški kulturni krog; čeprav je bil Kalenič po starših slavonski štokavec, mu kajkavsko narečje od otroštva ni bilo tuje. Nasprotno, ostal mu je zvest – kot izhodišču – v vsem svojem dolgoletnem univerzitetnem delovanju in kazal zanj znanstveno zanimanje. O tem pričajo razprave: *Usoda kajkavskega dialekta, Župančičevska motiviranost v poeziji Dragutina Domjanića, Literarne konotacije Krleževih Balad, Formalno prosvjetiteljstvo Tita Brezovačkog* (glej bibliografijo). Vsa ta Kaleničeva dela strokovno in tehtno pričajo o tem, da ima kajkavščina v kontekstu hrvatske književnosti še zmeraj svoje določeno mesto in da ni samo humoristična stilizacija, oblikovana z Dudekovim glasom.

Kdor bo hotel prikazati znanstveno-pedagoško dejavnost V. Kaleniča, bo moral začeti s tistim, kar je bil in ostal v zgodovini jugoslavistike, posebno srbokroatistike na ljubljanski Univerzi, kjer je deloval 24 let. S svojim delom je obogatil našo znanost z novimi znanstvenimi spoznanji v lingvostilistiki, ki jih upoštevajo tako domači kot tuji slavisti. V svojih znanstvenih delih ga navajajo Vl. Anić, M. Čorac, Z. Lešić, D. Vujnović in P. Skok.³ Razen tega so bile nekatere Kaleničeve razprave znanstvenikom kot osnova in spodbuda pri poglobljanju znanstvenih rezultatov; primerjaj: V. Kalenič, *Sintaksa Šenoina jezika u funkciji izraza, Umjetnost riječi XIII*, Zagreb 1969, in Gisa Dippe, *August Šenoas Historische Romane*, München 1972; V. Kalenič, *Maretičeva stilistika, Jezik, XIV, 3*, Zagreb 1966/67 in Julije Derossi, *U susret modernoj hrvatskoj stilistici, Umjetnost riječi, XVI, 2-3*, Zagreb 1972; V. Kalenič, *Nekoliko problema uz jezik dvaju romana M. Božića, Književnik, II, 8*, Zagreb 1960 in Zlatan Bogdan, *Aorist u romanima Mirka Božića*, Zagreb 1977.

V Zagrebu so se 1985. leta spomnili 150. obletnice ilirskega narodnega preporoda, žal brez Kaleničeve prisotnosti; saj bi, ko bi še živel, s svojim prispevkom pripomogel k osvetlitvi ilirske problematike. Kljub prezgodnjemu odhodu od nas je Kalenič pred petimi leti (1980) zapustil dva pomembna članka: *Jezični koncept ilirizma in O diferencijalnom statusu jezika književnosti ilirizma*, ki se tehtno vklapljata v praznovanje omenjene obletnice; razumljivo je upanje, da bosta deli našli svoje mesto vsaj med citirano literaturo pri tem ali onem referentu na znanstvenem simpoziju oz. v zborniku referatov, posvečenem tej obletnici.

^{2a} Prav tam.

³ V. Anić, *Jezik Ante Kovačića*, Zagreb 1971; M. Čorac, *Stilistika srpskohrvatskog književnog jezika*, Beograd 1974; Z. Lešić, *Jezik i književno djelo*, Sarajevo 1971; D. Vujnović, *Jezik povezuje ljude i narode*, Rijeka 1973; J. Skok, *Kajkavski kontekst hrvatske književnosti*, Čakovec 1985, 44-47. Prim. še Z. Vince, *August Šenoa – jezični arbitar*, *Jezik, XXIX, 4*, Zagreb 1981/82, 97-104; I. Sović, *Aorist i imperfekt u Šenoinu jeziku*, *Jezik, XXIX, 4*, Zagreb 1981/82, 104-109.

Po kronologiji objavljavanja nam je Kalenić zapustil še troje del, eno zelo obsežno: *Jezik hrvatske književnosti XX. vijeka* (nacrt), *Jezično iskustvo ranog Ujevića* in recenzijo knjige *Zlatka Vinceja Po poteh hrvaškoga knjižnega jezika*. Bila so objavljena postumno.⁴ V obširnem preglednem delu *Jezik hrvatske književnosti XX. vijeka* je sestavil res dober »nacrt« in ga posvetil čimbolj vsestranskemu proučevanju jezika omenjenega razdobja na pravopisni,⁵ normativni, splošno leksematski in dialektni ravnini hrvatske književnosti. V znanstvenem delu V. Kalenića se je krog prezgodaj zaprl; vrnil se je v Šenoov in svoj Zagreb, v senci mirogojskih arkad počiva že več kot pet let. Čeprav ga fizično ni več med nami, je v spominih prek svojih del prisoten danes in bo tudi v prihodnje. Kalenićeva dela kažejo znanstveno temeljitost in moč za sintezo predmeta, ki mu je posvetil vse svoje življenje. Po tem je ostal živ kot svetel zgleđ rodovom, ki prihajajo na delo v dvorano jugoslavistike in slavistike sploh. Na nas je, da se mu oddolžimo z objavo njegove disertacije in izbora študij; če taki nameni že so, bi jih bilo treba brez odlašanja uresničiti.

Bibliografija Vatroslava Kalenića

1. Suvremeni purizam, *Krugovi*, VII, 1958, 560–563.
2. Nekoliko problema uz jezik dvaju romana Mirka Božića. *Književnik*, II, 8, 1960, 112–119.
3. Stilografski pravopisni elementi, *JiS* VI, 7, 1960/61, 228–232, 8, 248–256.
4. Stilografski značaj aorista in imperfekta v srbohrvatskem jeziku, *JiS* VIII, 4, 1962/63, 114–118.
5. Stilografski elementi na području pravopisa hrvatskosrpskoga književnog jezika, *Riječka revija* XII, 4, 1963, 229–246.
6. Stilografske pojave u imenica hrvatskosrpskoga jezika, *Jezik*, XII, 1964/65, 11–17.
7. O jeziku strokovnoga in umetnostnoga besedila, *JiS* XI, 7, 1965/66, 226–229.
8. Jezik i umjetnički izraz Augusta Šenoa, Ljubljana 1965, 1–383 (neobjavljena disertacija, ciklostil).
9. Maretićeva stilistika, *Jezik* XIV, 3, 1966/67, 79–85.
10. Raba sklonov v slovenščini in srbohrvaščini, IV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 1968, 1–37.
11. Stilografske pravopisne i glasovne osnove Šenoina izraza, *Jezik*, XV, 4, 1968, 97–109.
12. Normiranje književnoga jezika i književni tekst u normi, *Školski vjesnik* 18, 1968, 9–10, 16–24.
13. Stilografske oznake rječnika u jeziku Augusta Šenoa. *Školski vjesnik* 19, 1969, 53–69.
14. Sintaksa Šenoina jezika u funkcijama izraza, *Umjetnost riječi* XIII, 1–2, 1969, 21–43.
15. Usoda kajkavskoga dijalekta, *Slavistična revija*, XVII, 2, 1969, 183–193.
16. Raba pridevnikov v slovenščini in srbohrvaščini, VI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Ljubljana 1970, 119–137.
17. Raba sklonov v slovenščini in srbohrvaščini, *Slavistična revija*, XVIII, 1–2, 1970, 107–128.
18. Novejša srbohrvatska leksikografija, *JiS* XVI, 5, 6, 1970/71, 138–143, 164–167.
19. Lingvostilističko proučavanje hrvatskega jezika, *Jezik* XIX, 2–3, 1971/72, 65–80.
20. Stilotvorni postupci u Kurlanima i Neisplakanima Mirka Božića, *Zagrebačka slavistička škola*, zbornik III, 3, 1975, 155–161.
21. Fonetska kontrastivnost između slovenačkoga i srpskohrvatskog jezika, XXVI seminar za strane slaviste, zbornik, Sarajevo 1976, 5–15.
22. Pjesnički jezik Tina Ujevića, *Zagrebačka slavistička škola*, IV, 4, 1976, 193–203.
23. Sintaksa Šenoina jezika u funkcijama izraza, u knjizi: August Šenoa u očima kritike – izabrane prosudbe, priredio Dubravko Jelčić, Zagreb 1978, 167–196.
24. August Šenoa i srpskohrvatski jezik – sociolingvistički aspekt, zbornik, »Vukovi dani«, knj. 8, Beograd 1978, 215–226.
25. Župančičevska motiviranost v poeziji Dragutina Domjanića, *Župančičev zbornik*, Ljubljana 1979, 405–417.

⁴ Razprava *Jezik hrvatske književnosti XX. vijeka* je objavljena v knjigi: *Jugoslavenski seminar za strane slaviste*, knj. 32, Beograd 1981, 41–91; *Jezično iskustvo ranog Ujevića*, *Croatica* XI/XII, br. 15–16, Zagreb 1980/81, 51–59; ocena Vincejeve knjige je v *JiS* XXVII, št. 7–8, Ljubljana 1981/82, 250–252.

⁵ Prim. Z. Vince, Pripreme i odjek Brozova »Hrvatskog pravopisa« u hrvatskoj jezično-kulturnoj javnosti, *Forum*, XXIV, br. 1–2, Zagreb 1985, 256–284.

26. Lingvokontigviteta v hrvaški književnosti razsvetljenstva, *Obdobja 1*, Ljubljana 1979, 343–358.
27. Fran Kurelac – između utopije i stvarnosti, »Vukovi dani«, knj. 9, Beograd 1979, 283–292.
28. Prihvatanje ilirskog jezičnog koncepta, *Jezik XXVII*, 5, 1979/80, 129–139.
29. Iz sociolingvistične problematike jezika hrvatske književnosti 19. stoljetja, *JiS XXV*, 3, 1979/80, 72–80.
30. Metaforika veličanstvenih Ive Andrića, *Andrićev zbornik*, Sarajevo 1980, 98–110.
31. Jezični koncept ilirizma, *Književnost i jezik*, XXVII, 1, 1980, 1–12.
32. Pomenske razlike besed istega izvora v slovenščini in srbohrvaščini, XVI. seminar slovenskega jezika, književnosti in kulture, Ljubljana 1980, 47–64.
33. O diferencijalnom statusu jezika književnosti ilirizma, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, sveska 2, Novi Sad 1980, 155–168.
34. Formalno prosvjetiteljstvo Tita Brezovačkog, »Vukovi dani«, knj. 10, Beograd 1980, 203–212.
35. Literarne konotacije Krleževih Balad, *JiS XXVI*, 3, 1980/81, 85–90.
36. Jezično iskustvo ranog Ujevića, *Croatica XI/XII*, 15–16, 1980/81, 51–59.
37. Kategorija jezikovne literarnosti Dimitrija Demetra, *Obdobja 2*, Ljubljana 1981.
38. Jezik hrvatske književnosti XX. vijeka, Jugoslavenski seminar za strane slaviste, knj. 32, Beograd 1981, 41–91.
39. Vatroslav Kalenić, Filološko razjašnjenje Antuna Barca, *Barčev zbornik*, izd. Zavod za znanost o književnosti, Zagreb 1984, 215–226.

Ocene in drugo

40. Đuro Šnajder, Znoj za čelik, *Studentski list*, VII, 13. 1. 1951, 2.
41. Jovan Popović (In memoriam), *Glas mladih I*, Slavonski Brod 1952, 3, 6.
42. Vladan Desnica, Slijepac na žalu, *Novine mladih*, XV, 21, Zagreb 1956, 6.
43. Novo vrijeme traži nova sredstva izražavanja, *Večernji vjesnik I*, 138, Zagreb 1957, 7.
44. Novo srbohrvatsko berilo, *JiS IV*, 5, 1958/59, 151–152.
45. O kritici Ž. Bujasa, *Telegram I*, 20, 1960, 2.
46. Novi Pravopis hrvatskosrpskega knjižnega jezika, *JiS VI*, 5, 1960/61, 166–170.
47. Stjepan Ivšić (nekrolog), *JiS VIII*, 5, 1961/62, 129.
48. Srbohrvatske jezikovne revije, *JiS VIII*, 6, 1962/63, 184–185.
49. Delni razgled po stilu in stilistici, *JiS VIII*, 7, 1962/63, 221.
50. Dopolnilo »Visoki šoli« sodobne polemike, *JiS IX*, 7, 1964, 162.
51. Primer lingvostilistične analize (O knjizi: Krunoslav Pranjić, *Jezik i književno djelo*, Zagreb 1968), *JiS XIII*, 8, 1968/69, 258–260.
52. Mate Hraste (nekrolog), *JiS XVI*, 4, 1970/71, 113–114.
53. Primerjalna slovnica slovanskih jezikov Stjepana Ivšića, *Slavistična revija XIX*, 3, 1971, 327–330.
54. Fonetika književnosti, *Slavistična revija XXV*, 2–3, 1977, 372–375.
55. Srbohrvatski jezik, *Anthropos I-II*, 1979, 202–204.
56. Prof. dr. Emil Štampar (In memoriam), *Naši razgledi XXIX*, 17, 1980, 489.
57. Zlatko Vince, Po poteh hrvaškega knjižnega jezika, *JiS XXVII*, 7–8, 1981/82, 250–252.

V rokopisu

Nacrt stilistike jezika hrvatske književnosti 1969, 87 str. Radni popis izvora za stilistiku jezika hrvatske književnosti 1970, 98 str.

Summary

THE SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL WORK OF VATROSLAV KALENIĆ

More than twenty years the name of Vatroslav Kalenić was present in the field of Yugoslav linguistics. As a professor and doctor of philology he has his place in the history of the Department of Slavic Languages and Literatures at Ljubljana University, where he taught Serbo-Croatian until his sudden death on August 22, 1981.